

Auteur Sander van der Wal, initiatiefnemer Bouwtafel Waterzuinige Wijken

Samen bouwen aan waterzuinige wijken: van kennis naar nationale standaard

De druk op onze drinkwatervoorziening neemt toe. Met de Bouwtafel Waterzuinige Wijken bundelen publieke en private partijen hun krachten om waterbesparing structureel te verankeren in de gebouwde omgeving. Dit artikel beschrijft hoe techniek, mens en omgeving samenkomen in een unieke samenwerking, welke producten en hulpmiddelen zijn ontwikkeld, wat de volgende stappen zijn en waarom nu het moment is om gezamenlijk te lobbyen voor landelijke implementatie.

De urgentie: waarom waterzuinige wijken nú nodig zijn

Nederland staat voor een grote uitdaging: het waarborgen van voldoende en schoon drinkwater in een veranderend klimaat. Klimaatverandering, bevolkingsgroei en de bouw van 900.000 nieuwe woningen tot 2030 zetten de drinkwatervoorziening onder druk. De afgelopen jaren is het beseft gegroeid dat de beschikbaarheid van drinkwater niet langer vanzelfsprekend is. Steeds vaker zien we periodes van droogte, terwijl de vraag naar water blijft stijgen. Dit vraagt om een fundamenteel andere benadering van watergebruik in de gebouwde omgeving.

Een krachtig beeld van deze urgentie wordt gegeven door Figuur 1. De linkerkaart toont de urgentie van de drinkwatervoorziening in verschillende regio's van Nederland, waarbij donkerrood "zeer urgent" betekent en lichtrood "actie nodig". De rechterkaart combineert deze urgentie met de geplande woningbouw: gele cirkels geven het aantal geplande woningen aan, waarbij de grootste cirkels staan voor meer dan 10.000 woningen. Wat direct opvalt, is dat juist in de gebieden waar de drinkwatervoorziening het meest onder druk staat, ook de grootste bouwopgave ligt. Dit onderstreept de noodzaak om waterbesparing integraal onderdeel te maken van de bouwopgave.

De urgentie wordt verder onderstreept door het recente rapport van de Algemene Rekenkamer. [1] Hieruit blijkt dat de landelijke ontwikkelingen op het gebied van drinkwaterbesparing en -beschikbaarheid niet snel genoeg gaan om toekomstige tekorten te voorkomen. De Rekenkamer roept op tot versnelling en meer regie vanuit de overheid.

Als de landelijke overheid niet genoeg tempo maakt, is het des te belangrijker dat we als regionaal initiatief – inmiddels gedragen door een groeiend aantal provincies, gemeenten en waterschappen, maar ook ontwikkelaars, kennisinstellingen, brancheverenigingen, innovatieve 'solution providers' en andere stakeholders – zelf stappen zetten en laten zien dat versnelling mogelijk is.

De Bouwtafel: een uniek samenwerkingsverband

Hoe kom je, in lijn met 'Water en Bodem Sturend', naar een drinkwaterverbruik in woningen van minder dan 100 liter per persoon per dag, waar dat nu nog meer dan 25% hoger ligt, als je als organisatie zelf helemaal geen woningen bouwt en de rijksoverheid vooralsnog de noodzakelijke stappen niet zet? Het Rijk acteert te langzaam, Vitens bouwt geen woningen, de provincie ook niet. Net zo min als het waterschap. Hoe gaan we dit dan toch voor elkaar krijgen?

Doordat er genoeg partijen zijn die hier wel belang bij hebben. En die partijen hebben de handen ineen geslagen. Op initiatief van Vitens, Waterschap Vallei en Veluwe en de provincie Gelderland is een brede samenwerking opgestart met de ketenpartners in de bouw: ontwikkelaars, bouwbedrijven, installateurs. En natuurlijk gemeenten, andere waterschappen en allerlei leveranciers van oplossingen, de zogenaamde 'solution providers'.

Er zijn nu al meer dan 60 partijen, publiek en privaat, die zich inmiddels hebben aangesloten op dit initiatief. Techniek Nederland en TVVL zijn als brancheorganisaties nauw betrokken en brengen hun netwerk van installatiebedrijven en technische experts in.

Doel en karakter: van ambitie naar schaalbare aanpak

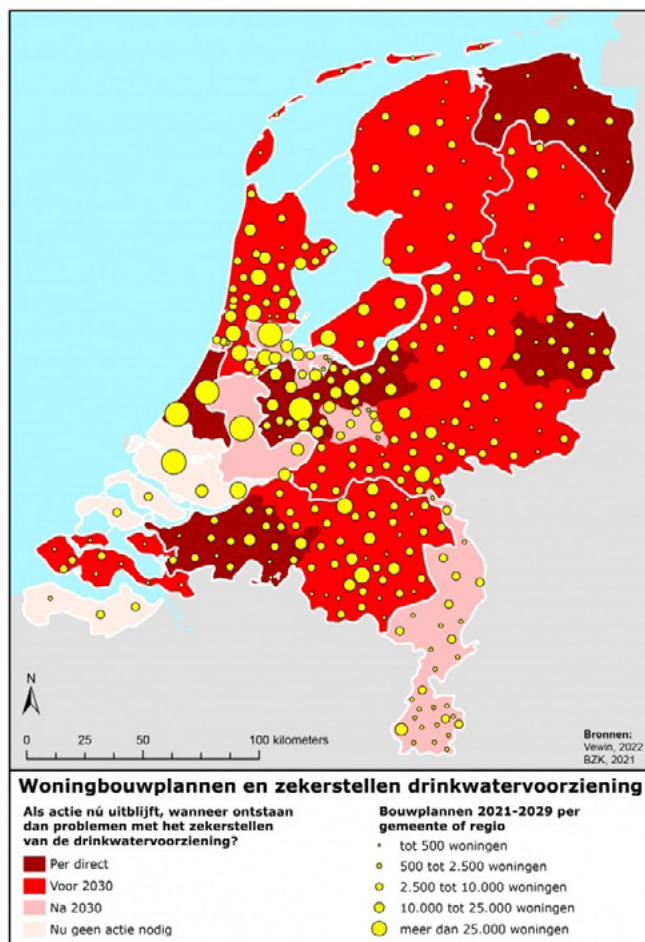
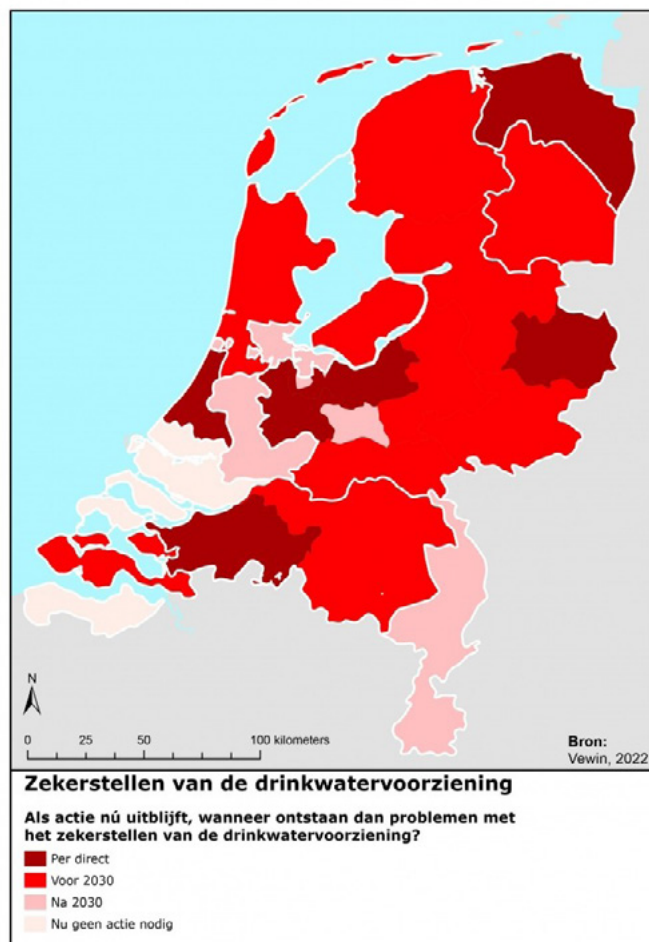
De partijen hebben met elkaar de volgende doelstelling geformuleerd:

"Wij ontwikkelen een schaalbare aanpak waarmee we laten zien hoe we waterzuinige wijken kunnen realiseren. Op die manier dragen we er niet alleen aan bij dat we nu en in de toekomst voldoende drinkwater beschikbaar houden, maar ontwikkelen we ook een aanpak die elders in Nederland toegepast kan worden. En wat ons betreft wordt deze nieuwe manier van bouwen zo snel mogelijk de nieuwe bouwstandaard in Nederland".

De kracht van de Bouwtafel zit in het verbinden van beleid, praktijk en innovatie. Op 5 locaties in Nederland worden vanaf 2025 voorbeeldprojecten gerealiseerd waarin waterbesparende

technieken worden toegepast en gemonitord. Denk aan hergebruik van grijs- en hemelwater en innovatieve sanitairtechnieken, zowel op het niveau van een gebouw of juist (semi-) collectieve oplossingen. De opgedane kennis wordt toegevoegd aan de menukaart met bewezen maatregelen, juridische en financiële handvatten, en praktijkvoorbeelden.

De eerste successen zijn er al: zo heeft bijvoorbeeld Heijmans als ontwikkelaar de bouwstenen voor waterzuinig bouwen geïntegreerd in haar conceptwoningen. Deze worden ingezet in 5 nieuwbouwprojecten, verspreid over het land. Hierbij worden de conceptwoningen voorzien van regenwateropslag voor toiletspoeling, wasmachine en buitenkraan, in samenwerking met Vitens voor veilig ontwerp en monitoring.

Figuur 1: De linkerkaart toont de urgentie van de drinkwatervoorziening in verschillende regio's van Nederland. De rechterkaart combineert deze urgentie met de geplande woningbouw: gele cirkels geven het aantal geplande woningen aan.

Producten en hulpmiddelen: van kennis naar praktijk

Er zijn vanuit de Bouwtafel inmiddels diverse producten en hulpmiddelen ontwikkeld die direct toepasbaar zijn in de praktijk. Deze zijn te vinden op de projectpagina van &flux. [2]

a. Menukaart Waterbesparende Technieken

Een van de belangrijkste producten is de Menukaart Waterbesparende Technieken. [3] Deze menukaart biedt een overzicht van bewezen maatregelen en technieken voor waterbesparing in nieuwbouw- en renovatieprojecten. De menukaart is opgebouwd rond vier categorieën:

- Waterbesparend sanitair
- Regenwatergebruik
- Grijswaterhergebruik
- Zwartwaterhergebruik en brongescheiden afvalwaterbehandeling

Per techniek worden onder andere het besparingspotentieel, investeringskosten, beheer, wet- en regelgeving en aandachtspunten voor aanleg beschreven. De menukaart is bedoeld voor gemeenten, ontwikkelaars, woningcorporaties, installateurs en andere partijen met een bouw- of renovatieopgave.

b. Praktisch stappenplan en voorbeeldprojecten

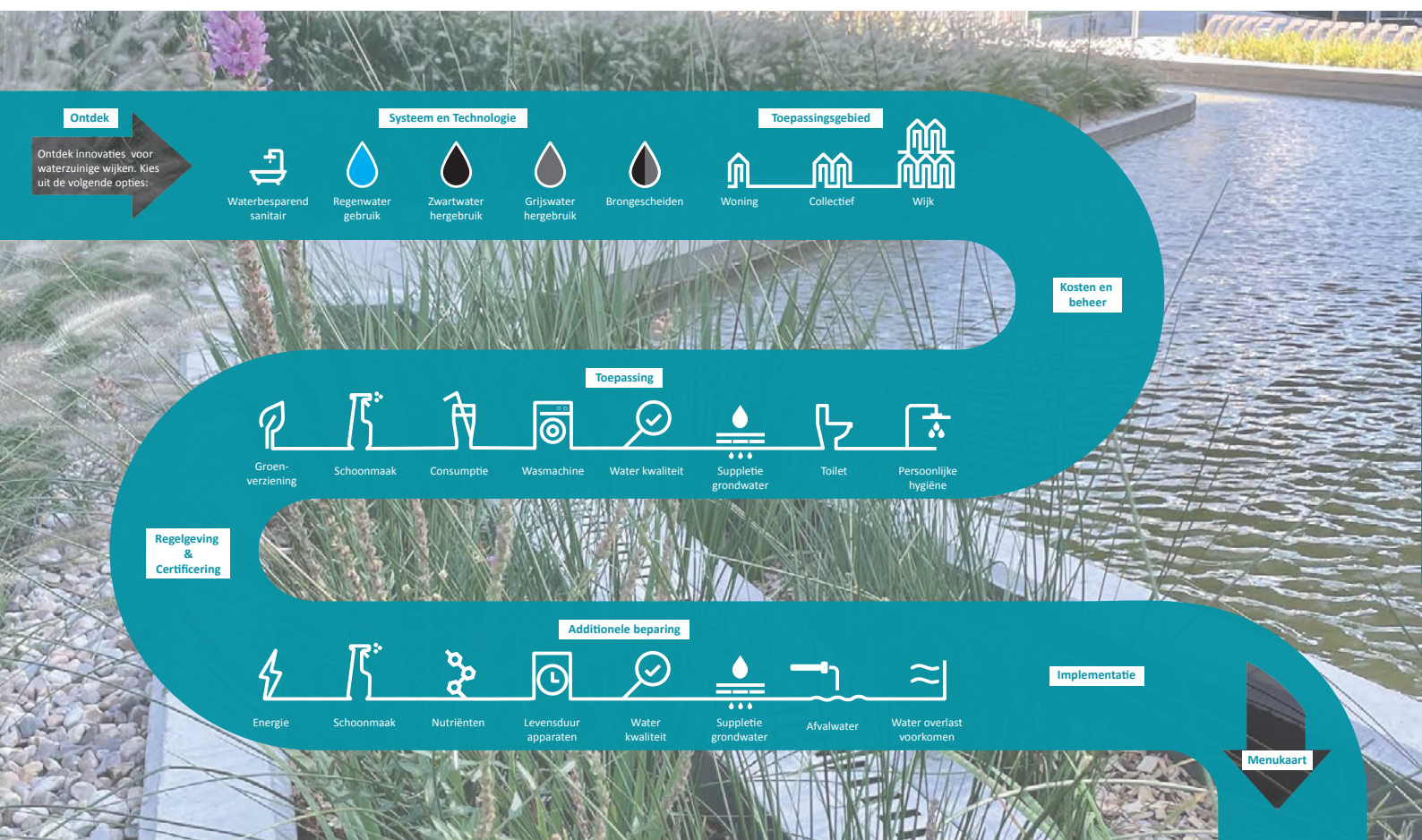
Naast de menukaart is er een praktisch stappenplan ontwikkeld voor iedereen die met waterzuinige wijken aan de slag wil. Dit stappenplan maakt juist voor projectleiders en betrokkenen bij bouwprojecten en gebiedsontwikkelingen inzichtelijk hoe deze opgave meegenomen kan worden in hun proces.

c. Overzicht van leveranciers en technieken

De rapportage van de werkgroep Waterbesparende Technieken bevat een uitgebreid overzicht van leveranciers en toegepaste technieken, inclusief praktijkervaringen en aandachtspunten. [4]

d. Webinars en kennisdeling

Om kennisdeling te stimuleren, worden regelmatig online webinars georganiseerd, vaak door de Expertgroep Circulair Water. De eerste die in samenwerking met de bouwtafel is georganiseerd, is online terug te vinden. [5] Tijdens dit webinar worden de meest voorkomende oplossingen besproken en wordt het waterrad geïntroduceerd als hulpmiddel om besparingskansen te identificeren.

Figuur 2: Menukaart Waterbesparende Technieken.

e. Juridische en financiële handvatten

Naast technische hulpmiddelen zijn er ook juridische en financiële overzichten ontwikkeld, zodat partijen inzicht krijgen in de randvoorwaarden en businesscases voor waterzuinig bouwen. Deze hulpmiddelen zijn eveneens via de projectpagina beschikbaar.

Lessen en kansen voor de installatiebranche

De ervaringen uit de Bouwtafel laten zien dat samenwerking loont. Door vroegtijdig installateurs, adviseurs en leveranciers te betrekken, ontstaan innovatieve oplossingen die aansluiten bij de praktijk. Brancheorganisaties als Techniek Nederland en TVVL spelen een sleutelrol in het verspreiden van kennis en het stimuleren van vakmanschap. De uitdaging voor de komende jaren is om de geleerde lessen op te schalen en te verankeren in beleid en praktijk.

De installatiebranche kan profiteren van de opgebouwde kennis en de ontwikkelde hulpmiddelen. Door actief deel te nemen aan de Bouwtafel en gebruik te maken van de menukaart, het stappenplan en de praktijkvoorbeelden, kunnen installateurs en adviseurs hun klanten beter bedienen en bijdragen aan een duurzame toekomst.

Minstens zo belangrijk is de betrokkenheid vanuit deze organisaties bij het nadenken over de cruciale vraag hoe gezondheidsrisico's die zouden kunnen ontstaan bij het inzetten van waterbesparende technieken, tot een minimum beperkt kunnen blijven. Het vakmanschap van technische installateurs is niet alleen van belang om ervoor te zorgen dat maatregelen op een veilige manier worden geïnstalleerd, maar zeker ook om ervoor te zorgen dat de eindgebruikers ook in de beheer- en onderhoudsfase geen gezondheidsrisico's lopen.

Doorontwikkeling: op weg naar een (landelijke?) richtlijn

Hoewel we als samenwerkingsverband al veel kennis en praktische hulpmiddelen hebben ontwikkeld, staan we niet stil. De komende tijd werken we gericht aan het oplossen van een aantal cruciale uitdagingen om waterzuinig bouwen breed en verantwoord toe te passen. Zo zetten we in op het minimaliseren van gezondheidsrisico's bij alternatieve

waterstromen, het reduceren van de piekvraag naar drinkwater – zodat het systeem ook op warme dagen robuust blijft – en het identificeren van haalbare bekostigingsmodellen voor alle betrokken partijen.

Het belangrijkste speerpunt is echter de ontwikkeling van een 'WaterZuinig Bouwen – richtlijn'. Deze richtlijn wordt samen met alle partners uit de bouwketen, zowel publiek als privaat, kennisinstellingen en techniekleveranciers, opgesteld. Het doel is om een gedragen, schaalbare en praktisch toepasbare standaard te creëren, zodat iedereen in de keten precies weet aan welke eisen en randvoorwaarden moet worden voldaan. Zo zorgen we ervoor dat waterzuinig bouwen niet langer een uitzondering is, maar de nieuwe norm wordt.

Van kennis naar actie: ook 'lobby' is nodig

We weten inmiddels heel veel over hoe we drinkwaterzuinige wijken mogelijk kunnen maken. De techniek is beschikbaar, de praktijkvoorbeelden zijn overtuigend en de hulpmiddelen liggen klaar. Toch gebeurt er in de praktijk nog niet genoeg. De opschaling naar landelijke implementatie vraagt om meer dan alleen kennis en goede wil.

Daarom initieert de Bouwtafel Waterzuinige Wijken nu een brede lobby richting alle belanghebbende partijen. Dit omvat niet alleen gemeenten, provincies, drinkwaterbedrijven, ontwikkelaars en brancheorganisaties, maar nadrukkelijk ook de landelijke politiek en een eventueel nieuw kabinet. Het doel is om waterzuinig bouwen als nationale standaard te verankeren in beleid, regelgeving en financiering. De te ontwikkelen richtlijn biedt hierin een belangrijk 'aanbod'.^[6]

We roepen alle betrokkenen op om zich aan te sluiten bij deze beweging. Alleen door samen op te trekken, kunnen we de transitie naar waterzuinige wijken versnellen en borgen dat er ook in de toekomst voldoende schoon drinkwater beschikbaar is voor iedereen. ■

Referenties

1. <https://www.rekenkamer.nl/publicaties/rapporten/2025/05/13/drinkwater-onder-druk> (mei 2025)
2. <https://nflux.nl/project/drinkwater-bouwtafel-waterzuinige-wijken/>
3. https://nflux.nl/app/uploads/2024/12/Menukaart_def.pdf
4. https://nflux.nl/app/uploads/2024/12/Rapportage-werkgroep-Waterbesparende-technieken_def.pdf
5. <https://nflux.nl/project/drinkwater-bouwtafel-waterzuinige-wijken/>
6. <https://nflux.nl/news/bouwtafel-bestuurlijk-overleg/>